

Отримано: 15 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: yuliia.maksymenko0592@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-248-251

Шумейко Л. В., Максименко Ю. С. Імплементация англійської мови у різних країнах світу: соціально-історичний і прагматичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 248–251.

УДК 81'243'272

Шумейко Людмила Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Максименко Юлія Сергіївна,

викладач, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ:
СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ**

На сьогоднішній день майже усі країни світу усвідомлюють значущість для населення володіння англійською мовою в умовах глобалізації, розвитку науки і технологій, ведення бізнесу та соціального розвитку. Але не усім країнам вдається робити це з однаковим успіхом. У статті надається аналіз соціально-історичних умов та факторів, які сприяли розповсюдженню і імплементації англійської мови як основної мови міжнародного спілкування у різних країнах світу. За основу аналізу взято рейтинг країн, що створюється за результатами проведення міжнародних іспитів з англійської мови як іноземної. В статті визначені особливості та чинники, які характеризують процес імплементації англійської мови в українське суспільство та його перспективи.

Ключові слова: англійська мова, країни світу, імплементація, вивчення, рейтинг успішності володіння.

Liudmyla Shumeiko,
PhD (Philology), Associate Professor
Yuliia Maksymenko,

Teacher, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

**IMPLEMENTATION OF ENGLISH LANGUAGE IN DIFFERENT COUNTRIES OF THE WORLD:
SOCIO-HISTORICAL AND PRAGMATIC ASPECTS**

Nowadays almost all countries of the world are aware of the importance of English language proficiency in the context of globalization, development of science and technology, business and social development. But not all countries can do this with the same success. The article provides an analysis of socio-historical conditions and factors that have contributed to the dissemination and implementation of English as the main language of international communication in different countries of the world. The basis of the analysis is the ranking of countries created following the results of international exams on English as a foreign language. The article describes the features and factors that characterize the process of implementation of the English language in Ukrainian society and its perspectives. Ukraine occupies a middle position in the rating among the population speaking English as a foreign language. The government of a country tries to reform the system and methods of teaching the language in schools and institutions, as well as individual citizens realize the importance and vital need for the moment to know the language of global communication. So, the resources of the state and the motivation of citizens are the important factors to improve the overall situation with the knowledge of English by the population. Ukraine's orientation towards European integration is also taken into account, which is another important factor in this process.

Key words: English language, countries of the world, implementation, study, rating of English language proficiency.

Постановка проблеми. Роль та значущість англійської мови у всьому світі зростає з кожним роком. Школи, коледжі, університети – навчання англійській мові стало обов'язковим майже у всіх країнах світу на кожному освітньому етапі. Цей процес дослідники пов'язують з факторами глобалізації, інтернаціоналізацією промисловості та торгівлі, розвитком науки та технологій, і, як результат, необхідністю існування універсальної мови спілкування між великим різноманіттям людей, їхніх культур та мов.

Питання універсальної мови, яка могла бути засобом спілкування для усіх, або більшості людей на Землі, було актуальним ще з давніх часів, достатньо пригадати біблейську історію про Вавилонську вежу. За новітній час слід відзначити спроби вчених штучно створити універсальну мову зі зрозумілим лексичним складом і чіткими граматичними правилами, в результаті чого з'явилася мова Esperanto, яка так і залишилася фактом історії, не набувши бажаного значення і статусу. Потенційно деякі мови могли б пишатися статусом універсальних, адже десять мов є найпоширенішими у світі. Наприклад, арабська мова, яка розповсюджена в країнах арабського світу, але й не тільки внаслідок великої кількості людей, які говорять нею. Саме арабською написана священна книга Ісламу – Коран, а кількість людей, які слідує цій релігії за даними 2017 року – приблизно 1.8 мільярда людей, тобто, чверть усього населення планети (за даними the Pew Research Center) [14]. З історії відомо, наскільки розповсюдженою була латинська мова, яка панувала за часи стародавнього Риму і у ранньому середньовіччі як універсальна мова християнського клерикалізму та середньовічної європейської освіти. Деякі мови (іспанська, англійська, португальська) мали широке розповсюдження завдяки освоєнню світу у 17 – 19 століттях і утворенню колоній. Але історико-політичні процеси другої половини ХХ століття (результати другої світової війни, руйнація колоніальної системи, холодна війна, розвиток науки та технологій, укріплення позиції США як супердержави, глобалізація промисловості та торгівлі, поява Інтернету) стали причиною набуття саме англійською мовою статусу мови міжнародного спілкування.

Мета даної роботи – проаналізувати шляхи та специфіку імплементації англійської мови як мови міжнародного спілкування у різних країнах світу, особливо у тих країнах, які відзначаються визначним і рухливим характером соціально-політичного і економічного розвитку на сучасному етапі, а також у деяких пострадянських країнах. Такий аналіз досвіду країн дозволить виявити ті особливості і закономірності імплементації, які у подальшому зможуть допомогти удосконалити способи і форми оволодіння населенням англійською мовою в Україні.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю багатостороннього вивчення функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування у багатьох сферах людської діяльності.

У роботі були застосовані **методи** вибірки та аналізу матеріалів статей, сайтів організацій, установ, суспільних організацій, їх обробка та узагальнення щодо можливих перспектив розвитку навчання англійській мові в Україні. Таке узагальнення означає прагматичну значущість отриманої інформації (прагматичний аспект) на основі історико-соціального аналізу функціонування англійської мови у країнах світу (соціо-історичний аспект).

Шанована організація EF English First EPI (Індекс EF – рівень володіння англійською мовою у навчальних закладах), яка щороку робить звіт щодо володіння англійською мовою як іноземною на основі результатів міжнародних іспитів, у звіті за 2017 рік засвідчує, що популярність, поширеність та затребуваність англійською мовою у світі продовжує поступово зростати. І тенденції такі, що затребуваність англійської мови у майбутньому буде збільшуватися, особливо серед молоді, людей віком від 20 до 30 років. Дані цієї організації базуються на аналізі результатів іспитів з англійської мови більше ніж 1, 3 мільйона людей по всьому світу. Пояснення феномену значущості англійської мови вбачається у тому, що вона тісно пов'язана з інноваціями.

Цікавими спостереженнями організації є, наприклад, наступні: менеджери володіють англійською мовою краще, ніж керівники та власники підприємств і організацій чи прості співробітники, при цьому рівень володіння дуже різниться по галузях. Жінки володіють англійською мовою краще, ніж чоловіки. Більше зростання результатів оволодіння мовою виявився у Африці, але загальний рівень володіння мовою кращий у Європі, хоча і нерівномірно по всіх країнах. У Азії рівень володіння взагалі не покращився, хоча там зафіксовані великі інвестиції в напрямок вивчення англійської мови. Країни Близького Сходу продемонстрували низький і непостійний рівень володіння мовою. А Латинська Америка відзначена як такий регіон, де взагалі спостерігалось зниження рівня володіння англійською мовою [13].

Що стосується рейтингу країн відносно рівня англійської мови як іноземної у людей з різних країн, то звіт EF EPI зазначає, що кращі результати мають країни Скандинавії (Швеція, Данія, Норвегія), при цьому Швеція обіймає першу позицію вже декілька років поспіль. Також у десятку лідерів входять Сінгапур, Люксембург, а також Германия. З пострадянських країн кращій результат належить Білорусі, яка у рейтингу вище, ніж Росія, Україна та Грузія. Найнижчі показники в Азербайджані, Казахстані та Узбекистані, які обіймають позиції за номерами 77, 80, 86 відповідно з 88 країн, що входять до рейтингу. Найостанніші позиції належать Іраку та Лівії (відповідно 87, 88 місця рейтингу) [13].

Проаналізуємо мовну ситуацію з імплементацією англійської мови у деяких країнах світу, які віднесені за рейтингом до країн з високим, середнім та низьким рівнем володіння англійською мовою.

Як вже зазначалося, Швеція кілька років поспіль була визнана країною, у якій населення краще за всіх в світі говорить англійською як другою мовою. Цей факт пояснюють тим, що населення Швеції таким чином хоче спілкуватися з усім світом. Також відомо, що як шведська, так і англійська мова належать до германської мовної сім'ї. Існує навіть гумористична форма поєднання обох мов, якими спілкуються в країні, так звана *Swinglish* (до речі, є інші варіанти поєднання місцевого мовлення з англійською мовою, наприклад, *Singlish* у Сінгапурі. В результаті таких поєднань утворюються так звані місцеві варіанти англійської мови, поряд з австралійською англійською, тощо). В країні транслюється багато телевізійних передач англійською мовою без перекладу, інші мідія ресурси також видаються англійською, не кажучи вже про Інтернет, бізнес і промисловість, де спілкування відбувається виключно англійською мовою. Шкільна освіта також зосереджується на викладанні і вивченні школярами англійської мови у якості ключового предмету.

До XIX століття окрім місцевих діалектів у Швеції офіційними мовами були латина (після введення Християнства) та французька мова, якою у 18 столітті говорили аристократи і якою велося судочинство. З розвитком промисловості, переселенням місцевого населення у міста і впровадженням освіти з'явилася і стала укріплюватися шведська мова (*Standard Swedish*). При цьому велика частина населення емігрувала у Сполучені Штати, і таким чином почались контакти шведів з англійською мовою, які продовжилися після Другої Світової війни, коли Швеція розділила перемогу у якості одного з союзників Британії. Процесу розповсюдження англійської мови в цій країні сприяли всі ті процеси, які сприяли її розповсюдженню у глобальному вимірі. Але окрім того у другій половині XX і на початку XXI століття у зв'язку з іншими міграційними процесами, а саме, імміграційними хвилями інших національностей до Швеції, в країні зріс статус англійської як мови міжнародного спілкування. Уряд країни знаходиться у процесі вибору визнати статус англійської мови як іноземної, другої, або мови транс культурного спілкування.

Не тільки у Швеції, а й також у сусідньому Датському королівстві англійська мова має високий і важливий статус. У 2014 громадяни цієї країни були визнані найкращими у світі у спілкуванні англійською мовою як іноземною [12]. Пояснень такому факту є декілька, а саме: географічна близькість Данії та Великої Британії, історичне минуле, організація освіти. Національні мови Скандинавських країн належать до однієї мовної групи, тобто мають багать поріднень. Важливим стимулом для оволодіння англійською мовою для населення Данії та й усіх скандинавських країн є необхідність відповідати тенденціям часу у питаннях інновацій та технологічного розвитку, бажання бути відкритим до світу та подорожувати ним.

Серед країн, уряд яких приділяє значної уваги вивченню населенням англійської мови, слід назвати, наприклад, Китай та Туреччину. І хоча рейтинги цих країн стосовно успішності володіння англійською на сьогоднішній день ще не дуже високі, ситуація поступово покращується.

На теперішньому етапі Народна Республіка Китай відома як країна, що має бурхливий економічний зріст після багатьох років панування там комуністичного режиму. Статистика наводить дані про зростаючу роль Китаю у розвитку світової економіки і динаміки світових економічних відносин [9]. Такий бурхливий економічний зріст став можливим завдяки, перш за все, інвестиційній політиці держави, залученню іноземного капіталу і фахівців у промисловість і народне господарство. Широка присутність міжнародних компаній, зростання міжнародних транзакцій, робота з іноземними промисловцями, менеджерами, інженерами, технологами, фінансистами, тощо, зумовила необхідність розповсюдження англійської мови як мови міжнародного спілкування в економічному секторі Китаю, перш за все. Іноземний бізнес наймає на роботу кваліфікованих працівників зі знаннями англійської мови. Потенційний працівник у віці до 40 років, який шукає посаду в іноземній компанії, окрім фахових компетенцій, повинен володіти близько 1000 фразами англійською. Усвідомлюючи важливість во-

лодіння англійською мовою для розвитку держави, уряд країни впроваджує програми вивчення англійської мови, починаючи з дитячого садочка, і далі, через всю систему освіти. Освітні заклади по всій території країни розглядають англійську мову як ключовий компонент своєї освітньої програми. Родини, які виховують дитину, також націлені на те, щоб вона вивчала англійську мову, що у майбутньому стане перевагою для її робочого життя [10].

Але, як висловлюються представники нації, знання і навички англійської мови ще не дорівнюють високій платні навіть у міжнародній компанії. Англійська мова, хоча й активно впроваджується в країні, але не дуже поширена серед більшості населення. Це пояснюється специфікою країни, різним рівнем економічного розвитку на її території, невисоким рівнем викладання і методичного забезпечення, браком практичного застосування, яке залишається лише в межах країни. Також, як свідчать джерела, навчання англійській мові у школах і в університетах більш націлене на складання іспитів та тестування замість практичного вживання мови. Це перешкоджає розвитку знань тих, хто навчається [15], і саме це є причиною, чому Китай обіймає середню (47) позицію рейтингу EF EPI..

Треба зазначити, що за історичні часи англійську мову у Китаї викладали ще у місіонерських школах і у християнських коледжах, які пізніше стали провідними китайськими університетами. У 1862 році у Китаї був заснований перекладацький коледж (The Tongwen Guan). Навчання іноземним мовам здійснювали й у Шанхаї і Гуаньджоу (Shanghai and Guangzhou). З установленням Народної республіки у 1949 році і далі впродовж 1950 – 1990 років політика держави стосовно вивчення іноземних мов змінювалась. У 1950-ті роки популярності набуло вивчення російської мови, а після впровадження політики «відкритих дверей» за часи День Сяопіна англійська мова знову почала набувати свій статус мови бізнесу та інтернаціонального спілкування, який закріпився за нею у 1990 –ті роки і далі, у 2001 після вступу Китаю до Світової Організації Торгівлі і після 2008 року, коли Китай приймав Олімпійські Ігри [4].

Стосовно деяких інших азійських країн, то, за свідченнями громадян, ситуація виглядає наступним чином. Громадяни Південної Кореї, соціально і технологічно високо розвинутої держави обов'язково вивчають англійську мову в школі, і багато хто володіє нею у зрілі роки для ведення бізнесу та розвитку технологій. Але, як свідчать самі громадяни, у більшості населення немає активних практичних навичок її застосування. Скоріш це академічне знання, що пов'язується з методикою викладання в школі та національними рисами. Так, акцент у викладанні і навчання мові робиться на аналіз граматичних структур та запам'ятовування текстів і подальше їх відтворення, порівняно з роботою комп'ютера [8].

Внаслідок такого підходу активні комунікативні навички не розвинуті добре, і процес говоріння і відповідна реакція на говоріння викликають у людей труднощі. До того ж існує проблема азійського акценту, яка поширена не тільки у Південній Кореї, а й серед багатьох представників азійської раси.

Викладання англійської мови в Туреччині почалося ще за часи Оттоманської імперії, де мовам навчали майбутніх дипломатів, дітей іноземних дипломатів, представників еліти, торгівельних працівників. Широкого розповсюдження її не було [7]. Лише після Другої Світової війни після прийняття Туреччиною допомоги відповідно до плану Маршала англійська мова стала головною іноземною мовою в країні. Англійська мова у Туреччині продовжує набувати значущості для розвитку країни та престижу серед тих, хто нею володіє [5, с. 16]. Але ситуація з її вивченням, розповсюдженням, популярністю та значущістю виглядає не однакою по всій території країни. Так у великих містах, на західному узбережжі у туристських центрах англійська мова є необхідною для розвитку бізнесу та особистісного розвитку людей, тоді як в аграрних регіонах центральної та східної Туреччини людям не потрібне практичне володіння англійською мовою, тому її статус там незначний. Тим не менш вона стає більш важливою при отриманні людиною університетської освіти, особливо у сфері менеджменту, інжинірингу, технологій, торгівлі, а також для майбутньої успішної професійної кар'єри. Уряд країни докладає зусиль щодо покращення ситуації з вивченням та володінням населенням англійською мовою через освітні програми, викладання деяких дисциплін виключно англійською мовою. Англійська мова у Туреччині є обов'язковою для вивчення у школах та на інших ланках освіти. У Туреччині, як і в багатьох інших країнах світу також спостерігається так зване «не плановане», спонтанне поширення англійської мови через зайві запозичення, витіснення рідних слів турецької мови їх англійськими відповідниками, тощо.

У Республіці Білорусь існують дві державні мови – білоруська і російська (Конституція Республіки Білорусь 1994 року. Ст. 17). Окрім того, що статус однієї і державних мов закріпленій у Білорусі за російською, вона продовжує залишатися популярною і розповсюдженою серед населення республіки завдяки тісним політичним і соціально-економічним зв'язкам між двома країнами [2]. Англійська мова менш популярна, однак за останній час спостерігається набуття нею важливого статусу, про що, зокрема, свідчать програми Білоруських університетів. Наприклад, на сайті Білоруського державного університету зазначається, що «найважливішим напрямом створення умов для переходу до економіки знань є підвищення рівня володіння англійською мовою населенням Республіки Білорусь» [11], тобто уряд країни, державні навчальні заклади, усвідомлюючи важливість володіння громадянами англійською мовою, пропонують не просто її вивчення під час навчання у навчальних закладах, але й можливість додаткового навчання на базі університетів з метою додаткової освіти та перепідготовки вже дорослих кадрів, керуючих кадрів та фахівців.

У Грузії, яка після розпаду Радянського Союзу і на початку 2000 років зазнала значних соціально – політичних та економічних змін, англійська мова стала обов'язковою для навчання, на відміну від російської, яка є факультативною. На теперішньому етапі розвитку грузинська економіка покладається на іноземні інвестиції, партнерство з Туреччиною та Європейським Союзом. Як свідчить *The Guardian* [16], уряд країни має намір найняти на роботу у школах носіїв англійської мови для її викладання, близько 1000 чоловік. За даними 2012 року, переважна більшість шкіл у Тбілісі, столиці Грузії, мала щонайменш одного вчителя – native speaker [17]. Мотивація Грузії у тому, щоб фахівці і молодь володіли англійською мовою за найкращими стандартами.

Коротко мовна історія Узбекистану розвивалася відповідно до національно-політичних змін на цій території. За ранні часи у Середній Азії населення спілкувалося мовою фарсі (перська мова). Після заселення регіону тюркськими племенами тут стали панувати тюркські мови. На тлі появи та розповсюдження мусульманства арабська мова була визначною. Після поширення Російської імперії для населення мовою міжнародного спілкування стала російська. За часи Радянського Союзу навіть було змінено алфавіт узбекської мови на кирилицю.

Що стосується функціонування англійської мови у пострадянський період, то за спостереженнями Д. Хасанової [6], спочатку уряд Узбекистану намагався перейти з російської мови, яка панувала за часи Радянського Союзу у всіх його республіках як мова міжнародного спілкування, на англійську мову. Але низка факторів зробила такий перехід нереалізованим. Серед факторів дослідниця називає брак ресурсів, кваліфікованих вчителів, а також особливості соціально-економічного розвитку країни і трудову міграцію населення до Росії. Тому зацікавленість населення в російській мові, скоріше, ніж в англійській зумовлює менш важливий характер англійської мови в цій країні.

Висновки. Як бачимо, англійська мова імплементується у багатьох країнах світу з більшим чи меншим успіхом, але цей процес є необхідністю сьогодення. Він неспинний завдяки факторам, які формують сучасний світ. Це, в першу чергу, глобалізація, технологізація, наукові інновації, світовий ринок праці, де важливим фактором конкурентоспроможності фахівця є володіння ним англійською мовою [1]. Але, як показує аналіз, на рівень володіння англійською мовою у різних країнах не в останню чергу впливають геополітичні і національно-специфічні чинники.

Україна, як вже було зазначено, обіймає місце всередині рейтингу показника володіння англійською мовою населенням. Як уряд країни, який намагається реформувати систему і методи викладання мови у навчальних закладах, так і окремі громадяни усвідомлюють важливість і життєву необхідність на даний момент знати мову глобального спілкування. Тобто, ресурси держави і вмотивованість громадян є важливими чинниками покращити загальну ситуацію з володінням населенням англійською мовою. Враховується також спрямованість України в напрямок Європейської інтеграції, що є ще одним важливим фактором такого процесу.

Література:

1. Ільєнко О.Л. Ділове інтерв'ю як чинник формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки. *Науковий вісник Львівської академії*. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць / Гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький: ЛА НАУ. 2018. Вип. 4. С. 94–103.
2. Коряков Ю. Б. Языковая ситуация в Белоруссии и типология языковых ситуаций: автореферат дисс. кандидата фил наук. 10.02.19. Москва, 2002. URL: http://lingvarium.org/ling_geo/belarus/belorus.pdf. (Дата звернення 11.02.2019).
3. Юзефович Н.Г. Адаптация английского языка в межкультурном политическом дискурсе «Россия-Запад»: автореферат дисс. д-ра филологических наук. 10.02.04. СПб, 2015. 41 с.
4. Bolton K., Graddol D. English in China today. URL: [http://www3.ntu.edu.sg/home/kbolton/pdf/\(2012\)%20Bolton%20and%20Graddol.pdf](http://www3.ntu.edu.sg/home/kbolton/pdf/(2012)%20Bolton%20and%20Graddol.pdf). (Дата звернення 16.02.2019).
5. Çeşitli K. English Language in the Universities of Turkey. *Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи*. матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. (м. Харків, 20 лютого 2019). Харків. НІОУ ім. Ярослава Мудрого, 2019. С. 14–17.
6. Hasanova D. Teaching and learning English in post-Soviet Uzbekistan. *English Today*/23(01): 3-9, January 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/231829152_Teaching_and_learning_English_in_post-Soviet_Uzbekistan (Дата звернення 16.02.2019).
7. Seran Dogancaı-Aktuna (1998) The Spread of English in Turkey and its Current Sociolinguistic Profile. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 19:1, 24–9. URL: <https://doi.org/10.1080/01434639808666340> (Дата звернення 16.02.2019).
8. URL: <https://www.quora.com/Why-dont-South-Koreans-speak-English> (Дата звернення 16.02.2019).
9. URL: <http://www.econbook.ru/economy/country/china-economy-in-xxi-century> (Дата звернення 16.02.2019).
10. URL: <https://www.expats.com/en/guide/asia/china/9693-the-importance-of-english-language-in-china.html> (Дата звернення 16.02.2019).
11. URL: <https://www.bsu.by/ru/main.aspx?guid=204241> (Дата звернення 16.02.2019).
12. URL: <https://www.fluentin3months.com/scandinavian> (Дата звернення 16.02.2019).
13. URL: <https://www.ef.com/wwru/epi/> (Дата звернення 16.02.2019).
14. <https://www.thoughtco.com/worlds-muslim-population-2004480> (Дата звернення 16.02.2019).
15. URL: <https://www.quora.com/Why-dont-Chinese-people-like-to-speak-English> (Дата звернення 16.02.2019).
16. URL: <https://www.theguardian.com/education/2010/oct/12/georgia-teaches-english-over-russian> (Дата звернення 16.02.2019).
17. URL: <https://www.voanews.com/a/english-replaces-russian-as-top-foreign-language-of-study-in-ex-soviet-georgia/1528063.html> (Дата звернення 14.02.2019).